

© Скловський І. З.

определения целостности систем // Системные исследования. Ежегодник 2002. М. : Наука, 2004. С. 7 – 33.

37. Савусин Н. П. Формализация определения системы средствами новой версии ЯТО // Проблемы системных исследований. Межвузовский сб. научн. трудов. – Новосибирск : Изд.-во НГУ, 1985. С. 89 – 96.

38. Савусин М. П. Системное исследование процедур формирования целевых комплексных программ. // Целевые комплексные программы хозяйственного освоения ресурсов Мирового океана. /А. И. Уёмов, Киев: Наукова думка, 1988. С. 107 – 117.

39. Уёмов А. И. Свойства, системы и сложность//Вопросы философии, 2003, № 6, С. 96–110.

40. Системология в Одессе. Сб. трудов республик. семинара «Проблемы параметрической общей теории систем». Т.1 – 40. Одеса: ОТУСА ИПРЭЭИ НАН Украины, 1975 – 1996. Машинопись. Научная библиотека ОНУ им. И. И. Мечникова. Фонд А. И. Уёмова.

41. Савусин Н. П. Сравнение объектов теории по сложности в языке тернарного описания // Логика и системные методы анализа научного знания. Тез. докл. к IX Всесоюзному совещанию по логике, методологии и философии науки. Харьков, 8 – 10. X. 1986. Секция I – 5. – М.: ВИНТИ, 1086. – 302 с. С.283 – 284.

42. Савусин М. П. Просте і складне. // Філософський словник. Друге видання (переробл. і доповн.). – Київ: Голов. ред. Укр. радянськ. енцикл. , 1986. – 800 с. С. 545.

43. Уйомов А. І., Савусин М. П. Системний підхід. // Філософський словник. Друге видання (переробл. і доповн.). – Київ: Голов. ред. Укр. радянськ. енцикл. , 1986. – 800 с. С. 628 - 629.

44. Уйомов А. І., Савусин М. П. Велика система. // Філософський словник. Друге видання (переробл. і доповн.). – Київ: Голов. ред. Укр. радянськ. енцикл. , 1

Скловський Ігор Зіновійович професор кафедри суспільних наук та документознавства, доктор філософських наук Кіровоградського національного технічного університету

УДК: 321.728.(44)“1875-1940):930

УКРАЇНСЬКА ІДЕЯ У ПОСТНЕКЛАСИЧНОМУ КОНТЕКСТІ ПОЛІТИЧНОЇ ІСТОРІЇ

Національна ідея дуже впливає на позиції «об'єктивного спостерігача» подій, щоб зрозуміти мрії духовних корифеїв (П. Могила, Г. Сковорода, М. Гоголь, Т. Шевченко, І. Франко). Адже хода нації є живий, творчий процес, який завдяки метафізики історії можна зрозуміти адекватно, якщо ти сам ще концепцій, задіяні, як суб'єктно-об'єктний феномен: пов'язано багато проблем соціального пізнання, чи не найголовнішою з яких є проблема об'єктивності дослідження націєгенезу.

Ключові слова: *постнекласична метафізика історії, національний дух, національне буття, українська ідея, методологія націєтворення, націєгенез.*

УКРАИНСКАЯ ИДЕЯ В ПОСТНЕКЛАСИЧЕСКОМ КОНТЕКСТЕ ПОЛИТИЧЕСКОЙ ИСТОРИИ

Осмысление национальной идеи выявляет позицию, - «объективного наблюдателя» событий, концепций, мечтаний духовных корифеев (П. Могила, Г. Сковорода, Н. Гоголь, Т. Шевченко, И. Франко). Ведь возрождение нации есть живой, творческий процесс; благодаря метафизике истории можно понять его адекватно, даже если ты сам еще не задействован

в нем. С этим субъектно-объектным феноменом связано много проблем социального познания, главной из которых является проблема объективности исследования нациогенеза.

Ключевые слова: постнеклассическая метафизика истории, национальный дух, национальное бытие, украинская идея, методология исследования нации, нациогенез.

UKRAINIAN IDEA IN THE CONTEXT OF THE POLITICAL HISTORY OF POSTNEKLASICHESKOM

To understand the national idea, it is important to remain in a position of "objective observer" of events, concepts, dreams spiritual luminaries (P.Mohyla, G. Skovorody, Nikolai Gogol, Taras Shevchenko, Ivan Franko). After walking a nation is a living, creative process, which is due to the history of metaphysics can be understood adequately if you did not yet involved in it. With this subject-object phenomenon associated with many problems of social cognition, not least of which is the problem of objectivity national formation research.

Keywords: *postnonclassical metaphysics of history, national spirit, national existence, the Ukrainian idea, nation-building methodology, national formation.*

Мета нашого дослідження у тому, щоб з'ясувати: в якій мірі метафізична рефлексія національної ідеї може призвести до її політичного ренесансу. Ми передбачаємо, що позитивна відповідь, щоб бути повною та завершеною, можлива тільки тоді, коли детально продумані онтологічно-гносеологічні, трансцендентні та всі інші питання, пов'язані як з софіологією, так і з експлікацією відповідного політичного феномену. Історична нація, що виникає в результаті цілісного етносоціального процесу феноменального розвитку власної ідеї, конкретизує дух соціотериторіального утворення, оскільки об'єктивно відображує якості автохтонів, що спільно з нацменшинами створюють та доказують свою присутність як окремого духовного суб'єкта – «тіла Божого» (С. Булгаков), й, як окремого гравця в межах міжнародних відносин.

Ще з часів Платона й Арістотеля, діалог універсалій «першої філософії» соціум з'ясовує, як її дискурс, що постає як ідеальна єдність об'єктивних властивостей соціуму, людини та культури тощо. Розробку даної проблеми автор вважає за доцільним вести в контексті **постнекласичної метафізики історії** (О. В. Халапсіс); концептуальна версія якої в українському аспекті вперше була запропонована, доктором філософських наук, професором ПНПУ ім. К. Д. Ушинського Є. Р. Борінштейном, який і ввів цей концепт в науковий обіг. Метафізика української ідеї розглядається у межах відповідної софіологічно-синергетичної парадигми, тобто самоорганізації соціокультурної проблематики, одним із теоретичних аспектів якої є концептуальне її світорозуміння, як етносоціальний контекст українського життя (Є. Борінштейн).

Схоластика класових чи націоналістичних детермінант у метафізиці національної ідеї тільки зараз не сприймається догматично, що довели наши сучасники все більш відверто й цивілізовано (М. Бахтін, В. Лук'янець, В. Лях, М. Мамардашвілі, Ф. Горовський, В. Межуєв, В. О कोरोков, В. Тишков, С. Шевцов). Нібито динаміка національного буття ще за родоплемінних відносин обумовила кризу первісного суспільства, бо почала залежати від економічних детермінантів, обумовлюючи і в новітній час (другорядний) сенс ціннісно-цивілізаційних чинників, що зафіксувала навіть пасіонарна теорія етногенезу як природного ентропійного (Л. Гумільов) [6, С. 12] чи ноосферного зняття викривлення соціокультурного процесу.

Національний дух у своїй сутності – примірник втілення трансцендентної енергії об'єктивного духу, як потенційна «сила логосу..., завдяки категоричному імперативу» (Т. Павлова) [9, С. 78]. Рухаючись далі, дух отримує ще один тип енергії – софійний, опісля – сутнісний, той, який утворює єдність надії й нації при всій зміні іпостасей буття, з різницею тих же моментів дійсності, енергії та ейдосу, що відповідає рівню трансформації національної політичної спільноти, як символічний тип реальності навіть художнього твору, -

є аналог «під сигнатурою Софії» взаєморозуміння національних спільнот (С. Кримський) [8, С. 15-16].

Суверен-філософи, ще з часів П. Скоропадського, проти всюдисущої цензури чужоземців, - змушені були використати весь свій дипломатичний талант, навіть і свою езопівську мову, щоб отримати європейський витвір. За власним «маленьким мирком» (на засланні чи в діаспорі) вони з'явили світу «світло» цивілізованої української дійсності, щоб конституціювати («на чужині») дух самостійної держави, - завжди народжувало еволюційні форми саморегуляції слов'яно-православного, греко-католицького, юдео-мусульманської гілок буття, спроможної еліти на поступову реалізацію духу власних метаморфоз «іншого світу». Тут вітчизняні філософи провели за останні сорок років історичний моніторинг: з'єднання природним шляхом під крилом української «сім'ї Великої, вільної, нової» (Т. Г. Шевченко) всіх представників етнонаціональних традицій, тобто виявивши цілісність слов'яно-православної (українці-автохтони, росіяни, болгари, греки...), західно-християнської (поляки, угорці, німці...), юдео-мусульманської (євреї, татари, караїми, кримчаки...) думки. Правда, відверто про це адепти соборності могли міркувати тільки в дружньому колі.

Ще Микола Лосський, видатний філософ-емігрант, у своїй роботі «Історія російської філософії» (не розрізняє спільні зусилля велетнів України, Росії, Біларусі), бо намагався показати головну заслугу мислителів слов'яно-православної гілки європейської цивілізації, зокрема проаналізували твори Івана Ільїна, який відкрив «сутність моральної трагедії людини», - що вимушена емігрувати з Вітчизни, хоча й реалізується «можливість станів, котрі остаточно приведуть до протиріччя між благою метою та недосконалими засобами...» (Д. Синиця) [11, С. 27].

У дискусії навколо концепції І. Ільїна (1925 р.) (яку, не згадуючи автора, вульгарно перекутив у «Націоналізмі» Д. Донцов) (1926 р.), ще в кінці 20-х – початку 30-х років ХХ ст. різні сили російської та української еміграції відстоювали моральний, або аморальний сенс національної ідеї, тобто розглянувши її зміст у руслі деяких проявів ревізії (її) метафізичних підстав. Філософи-націоналісти діяли навіть на користь тимчасовим тактико-ситуативним обставинам поточного моменту (обожнюючи становлення націоналістичних рухів, і, «людину-масу» та спокусливі дії А. Гітлера чи дуче Б. Муссоліні). Патріоти-еволюціоністи вчасно «вдарили на сполох» коли почалося обожнювання праворадикальної моделі націєтворення на Галичині (Д. Донцов та ін.).

Тоді треба цивілізованому патріоту моральність теоретичних підвалин треба підсилити езотерично (теологія, софіологія, футурологія, екоонтологія), проникнути в те, що лише в потенції, тобто існує лише у духовній темноті і (безумовно) заперте для профана – націоналіста чи націонал-нігіліста як «чудовисько – Левіафан» (Т. Гоббс). Метафізика істинна лише тоді, коли може дух відтворити свободу думки, яка має бути формою божественного вільнодумства, - оптимального захисту прав історичного націєтворення і козацьких вольностей звичайної людини. Бо так відтворюється духовна еліта історичного народу - проти, і, масового невігластва, і проявів аморалізму його багаточисельних «друзів-ворогів».

Тому взагалі постнекласична метафізика історії під «шляхетністю» націєтворення намагається розуміти духовні якості, які належать ідеальним типам Пана та Хазяїна, під «плебейством» – якості Раба та Приймака, в їх сучасних модифікаціях тощо. Хоча в широкому сенсі слова всі вони є – «раби Божі». Для нас важливо, як ті чи інші ментально-психологічні установки суб'єктів національного буття проявили себе в процесі громадських війн чи інших гострих формах націєтворення; навіть, і, звертаючи громадську увагу на метаморфози таких понять, як «Пан», «Хазяїн», «Раб» та «Гість», «Завойовник», «Приймак», - мають постнекласично-метафізичне та значне ідеологічне і, навіть, експресивне, соціологічне навантаження. Ми їх намагаємось уникати, щоби не було зайвих антитез-непорозумінь, що використовують «ліві-праві», коли ситуативно створюють іноді дух регіонального чи всеукраїнського відчуження, часто на користь деяких девіантних персонажів із малих (за громадською вагою), але зараз нібито потужних політичних спільнот.

Свобода (попри її екстремістської девальвації, - амбiтними особами плебейсько-провiнцiйної вичинки) є онтологічною властивістю соціокультурних аспектів буття, тобто ознакою громадського поступу демократичної держави, і патріотичної людини. Не дарма проблемі свободи особистості присвячені численні філософські дослідження – від Аристотеля, Канта, до Сковороди, Гегеля; від Мора, Маркса до Ніцше, екзистенціалістів Сартра, Камю, від українських неокласиків Юркевича, Липинського, до Винниченка, Чижевського, Вернадського, неотомістів, зокрема Кароля Войтили – Римського папи Йоана Павла II... Прагнення свободи характеризує **Пана**, плебейський конформізм (охлократизм) – **Раба** (Раб не хоче свободи, - довів ще Аристотель, - а лише помсти). В цьому відношенні свобода **шляхетна**, конформізм з його суто тілесними та примітивними соціальними потребами («хліба та видовищ!») – **плебейський** варіант примітивізації національної волі (хохли, малороси, що нехтують так чи інакше вищими ідеалами зневажають чи паплюжать дух національної ідеї).

Відмітимо: кожен історичний етнос, що створив «політичну націю», має право на існування на власній землі. Але політичні еліти (інші, - автохтонні етноси) далеко не завжди визнають за ним це право, а тільки ж навіть коли він виборює це право, попри екстремістам чи носіям правового або національного нігілізму. Тому своє право на існування, яке реалізує хід націєтворення, етнос повинен *вибороти* в той чи інший спосіб. Якщо етнос програв (маючи незначний рівень державної, політичної, громадської та ін. підтримки соціуму), йому нікого не потрібно в цьому звинувачувати (ні «жидів», ні «ляхів», «кацапів»...), окрім себе самого, оскільки не зміг висунути тих діячів, що адекватно змогли розтлумачити поради корифеїв, щоб «маленький українець» зміг зрозуміти користь створення політичної нації, тобто відтворення духовної спільноти вищого європейського зразку, яка бере відповідальність за ходу еволюційних змін, оскільки має правильно розуміти метафізику національного духу.

Бездуховний етнос завжди зникає з історичної сцени («погібоша акі обри», - підкреслював Нестор-літописець), а його (уламки) носії вимушено увійдуть до інших, більш життєздатних етнічних і етносоціальних утворень, що схильні створити політичну націю, тобто мають відповідальність діяти у дусі вищих християнських ідеалів. Але поки етнос живий, тобто є пасіонарні носії культури й подвигу, він повинен постійно стверджувати своє (відповідне пасіонарію) місце у цьому світі, завжди силою духа, а коли й силою зброї, але завжди зброєю толерантності, правди, справедливості. Окремі, тобто класократичні, націократичні (фундаменталістські) або фемінократичні спокуси та спроби, паплюжити пасіонаріїв духовної еліти, є історичним нонсенсом, бо волюнтаристські вчинки його плебейських представників можуть лише тимчасово зміцнювати етнос на тлі примітивізованих примх, - результат відомий – знесилюється весь його демократичний поступ, оскільки сепаратистко-провінційний (дух, взагалі «перманентне бунтарство») - по всіх усядах є атавізмом, гальмуючим еволюцію націєтворення, в Україні тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абеляр П. Диалог между Философом, Иудеем и Христианином / Петр Абеляр // Теологические трактаты. Пер. с лат., коммент., введ. ст., сост. С. С. Неретиной. - М. : Прогресс, Гнозис, 1995. - 413 с. - С. 311-411.
2. Антоненко - Давидович Б. Там, де тіні забутих предків / Борис Антоненко-Давидович // Запорозжці. До історії козацької культури. Упор. Ігор Кравченко. - Київ: Мистецтво, 1993. - 400с. - С. 140-154.
3. Борінштейн, Євген Русланович. Постмодернізм і його культурно-трансформаційний зміст / Є. Р. Борінштейн // Соціальні технології = Социальные технологии. - 2004. - Вып. 22. - С. 35-42.
4. Воронкова В. Г. Метафізичні виміри людського буття: Проблеми людини на зламі тисячоліть / Монографія / В. Г. Воронкова. - Запоріжжя: Павел, 2000. - 176 с.

© Ушакова Ю. А.

5. Гриффин Р. Сравнительное изучение европейского правого экстремизма: от «нового консенсуса» к «новой волне» в западных интерпретациях родового фашизма / Роджер Гриффин: пер. с англ. // Вопросы философии.-2011.-№2.-С.70-81
6. Гумилев Л. Н. От Руси к России: Очерки этнической истории / Лев Гумилев. - М. : Прогресс, 1992. - 334 с.
7. Зайцев М. О. Особистісне буття в смисловому полі європейської культури. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2008. – 200 с.
8. Кримський С. Роздуми останніх років / Сергій Кримський // Науковий світ. – 2010. - №12. – С. 15-16
9. Павлова Т. С. Категоричний імператив у кантівській практичній філософії / Т. С. Павлова // Грані.-2008.- №2.-С.78-81.
10. Панина М. Факторы национальной идентичности, толерантности, ксенофобии и антисемитизма в современной Украине / Наталия Панина // Социология: теория, методы, маркетинг.-2005.-№4.-С.26-46.
11. Синица Д. А. Публицистика и эссеистика Ивана Ильина / Д. А. Синица. Монография. – Симферополь: Крымский институт бизнеса, 2010. – 208 с.
12. Халапсис А. В. Специфика исследования нациогенеза в контексте постнеклассической метафизики истории / А. В.Халапсис, И. З.Скловский // Сучасні інформаційні технології в управлінні та професійній підготовці операторів складних систем. Матеріали V-ої Міжнародної науково-практичної конференції. - Кіровоград: ДЛАУ, 2010. - С.356-357.

Ушакова Юлия Александровна старший преподаватель кафедры культурологии ОНУ им. И. И. Мечникова

УДК 130.2

ФЕНОМЕН МОДЫ И ЕГО ИНТЕРПРЕТАЦИИ В СОВРЕМЕННОЙ ГУМАНИТАРИСТИКЕ

Статья посвящена осмыслению основных подходов в определении феномена моды в области гуманитаристики. Автор рассматривает историческое, эстетико-искусствоведческое, социологическое и социально-психологическое направления и сосредоточивает внимание на сущности научного понимания моды, которое существенно отличается от распространенных обыденных представлений. В статье анализируются популярные определения и распространенные атрибуции исследуемого феномена, а также обосновывается ограниченность и малопродуктивность вестиментарного подхода. В заключении автор предлагает определение моды, которое базируется на понятии «культурного образа».

Ключевые слова: мода, социокультурное явление, творческая и подражательная деятельность, культурный образец.

ФЕНОМЕН МОДИ І ЙОГО ІНТЕРПРЕТАЦІЇ В СУЧАСНІЙ ГУМАНІТАРИСТИЦІ

Стаття присвячена осмисленню основних підходів у визначенні феномена моди в сфері гуманітаристики. Автор розглядає історичні, естетико-мистецтвознавчі, соціологічні та соціально-психологічні напрямки і зосереджує увагу на сутності наукового розуміння моди, яке суттєво відрізняється від поширених повсякденних уявлень. У статті аналізуються популярні визначення і поширені атрибуції досліджуваного феномена, а також обґрунтовується обмеженість і малопродуктивних вестиментарного підходу. У висновку автор пропонує визначення моди, яке базується на понятті «культурного зразка».